

Tadeusz Wallas
Paweł Antkowiak

Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Kierunek „Zarządzanie państwem” – czyli rzecz o kształceniu dualnym w obszarze nauk społecznych

W XXI wieku wyczerpała się statyczna formuła prowadzenia studiów, a więc całkowicie autonomicznie przez uczelnię. Podobnie jak w innych sferach życia społeczno-gospodarczego, tak i w szkolnictwie wyższym należy w większym stopniu włączać zewnętrzne podmioty do procesu dydaktycznego, w tym sektor publiczny, prywatny oraz społeczny. Wydaje się, że współpraca międzysektorowa w zakresie realizacji procesu kształcenia może przynieść wymierne efekty w postaci wzrostu szans zawodowych na rynku pracy przyszłych absolwentów. Dobór tych sekto-

rów nie jest przypadkowy, bowiem każdy z nich posiada inne umocowanie prawne, zakres kompetencji, doświadczenie, cel funkcjonowania, inne zasoby materialne i niematerialne. Pomysł jest stosunkowo prosty, każdy z nich dokłada swoją część merytoryczną do powstającego projektu dydaktycznego – taką, w której posiada największe kompetencje oraz jest w stanie przyjąć na siebie pewne zobowiązania. Nie ulega również wątpliwości, że w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014-2020 znalazły się środki finansowe, które właściwie spożytkowane mogą się stać impulsem dynamizującym proces dydaktyczny, zwiększając tym sa-

mym szanse zawodowe absolwentów studiów o profilu praktycznym.

Jednym ze sposobów na upracticzenie procesu kształcenia przez szkoły wyższe może być dualny model nauczania, który jest dobrze znany w ramach kształcenia zawodowego, słabo natomiast rozpoznany na poziomie wyższym. Taki system kształcenia staje się także efektywnym mechanizmem zatrudniania przyszłych absolwentów.

Kształcenie dualne to najprościej rzecz ujmując zdobywanie wiedzy teoretycznej w szkole lub na uczelni, a umiejętności wykonywania zawodu na stanowiskach w firmach pod kierownictwem opiekunów praktyk/staży¹. Czy tego rodzaju model można zastosować w kształceniu na poziomie wyższym? W naszym przekonaniu niewątpliwie tak. Odwołując się do przepisów prawa odnoszących się do modelowania procesu kształcenia na poziomie wyższym warto przypomnieć, że na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym² uczelnie współpracują z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności w zakresie prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych na rzecz podmiotów gospodarczych, a także przez udział przedstawicieli pracodawców w opracowywaniu programów kształcenia i w procesie dydaktycznym. Z rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia stu-

diów na określonym kierunku i poziomie kształcenia³ wynika natomiast, że zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym, przewidziane w programie studiów dla profilu praktycznego, powinny odbywać się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiać bezpośrednio wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów. Dodatkowo zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym na kierunku o profilu praktycznym powinny być prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, adekwatne do prowadzonych zajęć. Podstawowa jednostka organizacyjna uczelni jest również zobowiązana zapewnić studentom właściwy tryb odbywania praktyk przewidzianych w programie kształcenia. Ponadto zgodnie z obowiązującym prawem warunkiem ubiegania się o status Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego jest m.in. prowadzenie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym⁴.

Wszystkie poczynione wyżej uwagi można w łatwy sposób odnieść do kierunków studiów proponowanych w ramach nauk przyrodniczych czy inżynieryjno-technicznych. W naszej ocenie powyższe uwagi można jednak odnieść również do kształcenia w obszarze nauk humanistycznych,

³ Dz. U. 2011 Nr 243, poz. 1445 z późn. zm.

⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie kryteriów, warunków i trybu ubiegania się o nadanie statusu Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego (Dz. U. 2011 Nr 192, poz. 1142 z późn. zm.).

¹ A. Dziedziczak-Foltyn, K. Brzeziński, *Kształcenie zawodowe i kształcenie dualne w Polsce i województwie łódzkim. Stan i perspektywy rozwoju. Analiza danych zastanych*, Łódź 2013, s. 54-58.

² Dz. U. 2005 Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.

a przede wszystkim nauk społecznych. Dobrze się stało, że Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego dostrzega potrzebę zwiększenia roli praktyk i staży studenckich oraz konsultuje swoje zamierzenia ze społecznością akademicką. Jest o tyle istotne, że w Polsce powstają już projekty dydaktyczne, które wychodzą naprzeciw wymaganiom rynku pracy proponując innowacyjne kształcenie na poziomie wyższym. Przykładem takiego projektu jest kierunek studiów **zarządzanie państwem** prowadzony przez Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Pomysł na utworzenie kierunku powstał w 2009 roku, kiedy to Wydział był organizatorem konferencji „Uniwersytet XXI wieku. Kierunki i uwarunkowania rozwoju”⁵. W jej trakcie dyskutowano z zaproszonymi pracodawcami nad programami studiów prowadzonych na Wydziale. Rezultatem tej dyskusji było wdrożenie do planu nauczania przedmiotów, które zwiększają umiejętności interpersonalne przyszłych absolwentów oraz podnoszą ich mobilność na rynku pracy. Dyskutowano również o potrzebie nowego podejścia do dydaktyki na poziomie wyższym, która w większym stopniu integrować będzie Uniwersytet z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Program kształcenia powstał na bazie wieloletniego doświadczenia naukowo-dydaktycznego Wydziału oraz w wyniku konsultacji społecznych, w tym ze studentami, absolwentami, pracodawcami prywatnymi oraz instytucjami publicznymi.

⁵ <http://wnpid.amu.edu.pl/pl/main/42-aktualnoci/konferencje-seminaria-imprezy/347-uniwersytet-xxiw.html>, 24.05.2014 r.

Nowo powstały kierunek jest również rezultatem współpracy Wydziału z przedstawicielami pracodawców skupionymi w Społecznej Radzie Programowej, która jest organem doradczym działającym przy Dziekanie Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM⁶.

Kierunek zarządzanie państwem to innowacyjna propozycja kształcenia na poziomie zawodowym, która stanowi odpowiedź na oczekiwania młodych ludzi oraz na aktualną sytuację na rynku pracy. W dzisiejszych czasach od absolwenta studiów wyższych wymaga się bowiem nie tylko wiedzy, ale również praktycznych umiejętności oraz doświadczenia. Proponowana inicjatywa wychodzi naprzeciw tym wymogom.

Studia pierwszego stopnia na tym kierunku trwają trzy lata. Na pierwszym roku studenci wyposażeni zostają w podstawową wiedzę z zakresu funkcjonowania państwa. Autorzy programu starali się połączyć najnowsze ustalenia teorii zarządzania z nauką o państwie i polityce oraz mechanizmach jego funkcjonowania. Jednakże począwszy od drugiego roku studiów integralnym elementem procesu kształcenia będą zajęcia praktyczne prowadzone w instytucjach publicznych działających na terenie Wielkopolski w wymiarze dwóch dni tygodniowo. Student będzie odbywał praktykę w takiej instytucji przez dwa dni w ciągu kolejnych trzydziestu tygodni w okresie od października do czerwca danego roku akademickiego pod kierownictwem opiekuna wskazanego przez jej szefa oraz tutora

⁶ <http://wnpid.amu.edu.pl/pl/wnpid-rada-programowa.html>, 24.05.2014 r.

wyznaczonego przez Wydział. Korzyścią dla instytucji publicznej, która przystąpi do współpracy, będzie niewątpliwie dyspozycyjny młody człowiek, chłonny wiedzy i chcący uczyć się nie tylko w standardzie akademickim, ale również profilu praktycznym. Skutkiem nawiązanej współpracy przy organizacji zajęć praktycznych trwających dwa lata może być zaliczenie praktykanta, a w przyszłości absolwenta do rezerwy kadrowej danej jednostki.

Wydaje się, że kadra dydaktyczna Wydziału w połączeniu z praktycznym doświadczeniem pracowników danej instytucji wykształci absolwenta, który po zakończeniu studiów będzie w stanie skutecznie podjąć zatrudnienie. W zamyśle pomysłodawców powinno to ułatwić młodym ludziom odnalezienie się na coraz bardziej wymagającym rynku pracy.

Do współpracy zaproszono więc wszystkie najważniejsze instytucje publiczne z terenu całej Wielkopolski. Do tej pory podpisano ponad 40 umów dotyczących współpracy, a kolejnych 10 jest w przygotowaniu⁷. Wszystko to daje nam realne podstawy do tego aby stwierdzić, że połączenie wiedzy akademickiej z zajęciami warsztatowymi prowadzonymi w instytucji publicznej przez pełne dwa lata akademickie w systemie ciągłym są realną szansą na wzmocnienie szans zawodowych naszych absolwentów. Co warto jest szczególnie podkreślenia – dobór instytucji nie jest przypadkowy. Studenci będą

bowiem kierowani na praktykę zgodną ze specyfiką kształcenia na kierunku studiów oraz w zgodzie z wybraną specjalnością.

Rekrutacja na praktykę składa się z dwóch etapów – weryfikacji średniej ocen oraz rozmowy kwalifikacyjnej. Program praktyk w danej instytucji jest dostosowany do jej możliwości kadrowych i lokalowych oraz koordynowany dwutorowo – przez tutora z ramienia Wydziału oraz opiekuna praktykanta ze strony instytucji. Stały kontakt instytucji i Wydziału w kwestii realizacji praktyki przez studenta gwarantuje jej wysoką jakość oraz szybką i skuteczną interwencję w sytuacji, gdyby jej przebieg został z jakiegoś powodu zakłócony. Przyjęcie na praktykę nakłada na studenta szereg nowych wymagań, których spełnienie warunkuje zaliczenie całego cyklu dydaktycznego. Zamierzeniem pomysłodawców jest również poszerzenie w przyszłości spektrum instytucji współpracujących o sektor społeczny oraz gospodarczy, co będzie związane z planowanym uruchomieniem nowych specjalności.

Okazało się, że taka formuła kształcenia spotkała się ze zrozumieniem i nawet entuzjastycznym przyjęciem ze strony interesariuszy zewnętrznych. Wielu z nich podpowiadało również jak przygotować cały cykl odbywania praktyki. Trzeba więc stwierdzić, że już na etapie planowania i organizowania całego systemu, wkład otoczenia społeczno-gospodarczego był znaczący.

Cieszy również to, że ta innowacyjna propozycja spotkała się z zainteresowaniem kandydatów na studia. W roku aka-

⁷ Więcej na stronach: www.zarządzanie-panstwem.pl oraz www.wnpid.amu.edu.pl/pl/zarządzanie-panstwem.

demickim 2013/2014 uruchomiony został bowiem pierwszy rok na omawianym kierunku studiów. Co bardzo cenne, sami studenci za pośrednictwem opiekuna roku aktywnie włączyli się w proces programowania systemu praktyk studenckich wskazując potencjalne miejsca odbywania praktyki, które zgodne są z ich interesami życiowymi. Dzięki temu, studenci będą odbywać praktyki w najbardziej znanych instytucjach w samym Poznaniu i okolicznych miejscowościach, ale również w mniejszych gminach, starostwach powiatowych, jak też w bardziej wyspecjalizowanych jednostkach wskazanych bezpośrednio przez samych studentów. Nie ulega więc wątpliwości, że w omawianym przypadku mieliśmy do czynienia ze swoim rodzajem synergii. Nowy kierunek studiów stał się wypadkową doświadczenia Wydziału, oczekiwań studentów, wymagań rynku pracy oraz sugestii pracodawców.

Kształcenie dualne jest przedsięwzięciem trudnym pod względem logistycznym, ale również wymagającym pod względem finansowym. Nie ulega wątpliwości, że organizacja staży i praktyk u potencjalnego pracodawcy jest wartością samą w sobie, jednakże dodatkowe środki finansowe, które pozwoliłyby praktykantom uzyskać np. ekwiwalent pieniężny rekompensujący im trud związany z realizacją zajęć akademickich w murach Uniwersytetu oraz praktycznych w siedzibie instytucji niewątpliwie wzmocniłyby ten projekt dydaktyczny. Ponadto należy zauważyć, że przyjęcie na praktykę studenta jest wartością dla instytucji publicznej, ale równolegle jest też pewnym obciążeniem,

które wiąże się ze zorganizowaniem realnego stanowiska pracy dla studenta, a także nałożeniem dodatkowych obowiązków na pracownika, który będzie pełnił rolę opiekuna praktykanta. Sytuacja finansowa Uniwersytetu oraz możliwości własne Wydziału nie pozwalają na realizację tego postulatu. Pomysłodawcy poszukują więc intensywnie zewnętrznych środków finansowych, które pozwoliłyby wzmocnić projekt dydaktyczny o ten właśnie element.

Czy ten projekt można nazwać kształceniem dualnym –absolutnie tak, chociaż sami pomysłodawcy podchodzą do tego zagadnienia z pewną dozą nieśmiałości. Dobrze by się stało, gdyby w budżecie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego znalazły się środki finansowe na projekty dydaktyczne w zakresie nauk społecznych, które wychodzą naprzeciw oczekiwaniom rynku pracy i samych studentów. Może warto byłoby także przeprowadzić badania pilotażowe, które mogłyby dać odpowiedź na pytanie: W jaki sposób ze środków publicznych wspierać projekty dydaktyczne w ramach nauk społecznych, które dają realną szansę na płynne wejście na rynek pracy przyszłym absolwentom danego kierunku? Sytuacja jest bardzo dynamiczna i, jak się wydaje, tego rodzaju propozycji w naukach społecznych powstawać będzie coraz więcej. Należy mieć nadzieję, że osoby dysponujące pieniądzem publicznym w szkolnictwie wyższym dostrzegą potencjał tkwiący w innowacyjnych projektach dydaktycznych, w tym tych odwołujących się do dualnego modelu kształcenia, jak ma to miejsce w przypadku kierunku studiów zarządzanie państwem.